

PREPOJENIE EKONOMICKEJ A POLITICKEJ MOCI V PRIVATIZAČNOM PROCESE.

IVAN MIKLOŠ

1. PRIVATIZÁCIA V ROKOCH 1991 - 1994

Slovenská republika sa v roku 1989 dočkala pádu komunizmu ako súčasť Československa. Aj keď slovenská ekonomika vykazovala oproti českej isté špecifiká z hľadiska niektorých vecných charakteristík, v zásade bola pomerne homogénnou súčasťou ekonomiky spoločného štátu (ČSSR, neskôr ČSFR). Išlo o ekonomiku takmer totálne zoštátnenú, ktorá aj v porovnaní s obdobnými ekonomikami Poľska, Maďarska či východného Nemecka, dosahovala extrémne vysoké miery zoštátnenia. Výnimkou boli len skutočne ojedinelé a okrajové živnosti typu súkromne hospodáriacich maloroľníkov v nepriaznivých horských podmienkach, záhumienkových, či prídumových pestovateľov zeleniny alebo kvetov a pod. Porovnanie podielu súkromného a štátneho sektora na HDP v komunistických krajinách a v niektorých trhových ekonomikách znázorňuje nasledujúca tabuľka.

Tabuľka 4

Podiel štátneho a súkromného sektora na HDP v niektorých krajinách

	Rok	Podiel št. sekt (v %)	
Bulharsko	1970	99,7	
Kuba	1988	95,9	
Československo	1988	99,3	
Vých. Nemecko	1988	96,4	
Maďarsko	1988	92,9	
Poľsko	1988	81,2	
Rumunsko	1980	95,5	
<hr/>			
Rakúsko	1979	14,5	
Francúzsko	1982	16,5	
Veľká Británia	1978		11,1
USA	1983	1,3	
Záp. Nemecko	1982	10,7	

Zdroj: Kornai, J.:The Socialist System, Oxford, Clarendon Press 1992

1.1. Koncepcia privatizácie po r. 1990

Po páde komunizmu sa v ČSFR presadila koncepcia razantnej ekonomickej transformácie, založenej okrem iného aj na rýchlej a rozsiahlej zmene vlastníckych vzťahov. Svoje vyjadrenie našla v scenári ekonomickej reformy, ktorý bol schválený federálnym

parlamentom v septembri 1990. Rýchla a rozsiahla privatizácia tvorila jeden zo štyroch hlavných pilierov reformy, pričom sa nechápala len ako čiste ekonomický fenomén, ale aj ako dôležitá súčasť politických zmien, ako záruka nezvratnosti nastúpených zmien.

Koncepcia privatizácie bola založená na nasledovných princípoch:

a/ Jej súčasťou sa stal proces reštitúcií, pričom za hranicu reštitučných nárokov sa v zásade stanovil termín 25.2.1948, t. j. termín komunistického prevratu a za oprávnené osoby sa v zásade považovali len fyzické, nie právnické osoby, a tiež len osoby s československým občianstvom a s trvalým pobytom v Československu

b/ Proces privatizácie sa rozdelil na malú a veľkú privatizáciu. V malej privatizácii bola výlučnou metódou privatizácie verejná dražba, a bol v nej ponúkaný len majetok bez práv a záväzkov, väčšinou maloobchodné predajne, reštaurácie, menšie prevádzky a závody, menšie hotely a pod. Prvého kola malej privatizácie sa smeli zúčastniť len domáce fyzické a právnické osoby. V druhom kole sa už o doposiaľ nepredaný majetok mohli oficiálne uchádzať aj zahraniční záujemcovia.

c/ Keďže rýchlosť a rozsah privatizácie sa pokladali za dôležité kritériá a zároveň existoval nedostatok voľných kapitálových zdrojov, popri štandardných metódach sa použila aj kupónová privatizácia ako neštandardná metóda.

d/ Proces veľkej privatizácie sa rozdelil do dvoch tzv. vln, v rámci ktorých bol zámer privatizovať väčšinu privatizovateľného majetku. Rozdelenie veľkej privatizácie na dve etapy malo najmä urýchliť celý proces. Bolo tiež rozhodnuté, že súčasťou každej vlny veľkej privatizácie bude jedna vlna kupónovej privatizácie.

e/ Boli vytvorené špecializované inštitúcie - fondy národného majetku. Išlo o samostatné právnické osoby, ktorých hlavným účelom bolo realizovať schválené privatizačné projekty, uzatvárať kúpno-predajné zmluvy, organizovať verejné súťaže a verejné dražby, dočasne spravovať majetkové účasti štátu v transformovaných či čiastočne privatizovaných obchodných spoločnostiach. Existoval jeden federálny a dva republikové fondy. Ich najvyššími orgánmi boli prezídium a dozorná rada, ktorých členovia boli volení príslušným parlamentom v tajných voľbách.

f/ Bolo rozhodnuté, že za dopytovú stránku kupónovej privatizácie bude zodpovedné federálne ministerstvo financií, kým za ponukovú stránku kupónovej privatizácie republikové ministerstvá privatizácie.

V priebehu rokov 1990-1991 boli Federálnym zhromaždením ČSFR, Slovenskou národnou radou a Českou národnou radou, ako aj vládami a ministerstvami prijaté rozhodujúce privatizačné a reštitučné zákony, nariadenia vlád a smernice ministerstiev. Tieto zákony a predpisy vymedzovali pravidlá hry v procese veľkej privatizácie. Podľa nich boli všetky privatizovateľné štátne podniky zaradené do jednej z dvoch vln veľkej privatizácie. Rozdelenie do týchto dvoch vln urobili jednotlivé vlády (federálna a republikové), každá za tie podniky, ktoré mala v pôsobnosti. Voľba sa uskutočnila na základe návrhov rezortných ministerstiev, ktoré boli konzultované s jednotlivými podnikmi. Boli prijaté termíny, do ktorých boli všetky podniky povinné vypracovať tzv. základné privatizačné projekty.

Dôležitým ustanovením spomínaného zákona bolo, že o tzv. priamych predajoch musela rozhodovať vláda, kým schvaľovanie ostatných druhov transformácie a predaja (verejné súťaže, verejné dražby, vloženie akcií do kupónovej privatizácie) bolo v právomoci ministerstva privatizácie. Prijala sa zásada, že štandardné metódy budú mať v základných privatizačných projektoch prednosť v tom zmysle, že ak manažment má reálneho kupcu na podnik, či už zo zahraničia, alebo domáceho, v základných privatizačných projektoch je to možné a potrebné uplatniť. Vo všetkých ostatných prípadoch, teda tam, kde do termínu predloženia privatizačných projektov nemali konkrétnu predstavu o privatizácii štandardnými metódami, bola odporučená transformácia podnikov na akciové spoločnosti a predaj akcií za investičné kupóny.

Okrem týchto základných privatizačných projektov existovali ešte tzv. konkurenčné privatizačné projekty, ktoré mohla predkladať ľubovoľná domáca alebo zahraničná fyzická alebo právnická osoba. Štátny podnik bol povinný poskytnúť záujemcom nevyhnutné podklady na vypracovanie konkurenčného privatizačného projektu.

Do prvej vlny bolo v Slovenskej republike zaradených cca. 700 štátnych podnikov v celkovej hodnote asi 175 mld. Kčs bilančnej hodnoty. Pre prvú vlnu privatizácie boli podniky, ktoré boli do nej zaradené, povinné vypracovať a predložiť základné privatizačné projekty do konca októbra 1991. Termín pre predkladanie konkurenčných privatizačných projektov bol stanovený na koniec novembra 1991. **Celkovo bolo predložených okolo 1500 privatizačných projektov, teda priemerne pripadal na jeden základný projekt jeden konkurenčný projekt.**

Súčasťou prvej vlny privatizácie bola prvá vlna kupónovej privatizácie. Z FNM Českej republiky bol na kupónovú privatizáciu vyčlenený majetok v hodnote 206 424 419 000 Kčs a z FNM Slovenskej republiky 90 111 742 000 Kčs. V ČR to bolo 943 akciových spoločností, v SR 484. V kupónovej privatizácii sa zaregistrovalo 5 942 851 občanov v ČR a 2 579 327 v Slovenskej republike. Na jedného držiteľa investičných kupónov tak pripadal majetok v účtovnej cene 34 796 Kčs.

Malá privatizácia začala v SR 14.2.1991 a v zásade bola ukončená do konca r. 1992. Za ten čas bolo sprivatizovaných 9 676 prevádzkových jednotiek v súhrnnej bilančnej hodnote 13 192 000 000 Kčs, ktoré boli vydražené za 14 541 000 000 Kčs. Privatizačné projekty vo veľkej privatizácii sa vládou a ministerstvom privatizácie začali schvaľovať v prvom kvartáli 1992. Registrácie občanov do prvej vlny kupónovej privatizácie sa začali 1.11.1991, samotná kupónová privatizácia začala 14.5.1992 a bola ukončená do konca roka 1992.

1.2. Zmeny po voľbách v roku 1992 a v roku 1994

Kým v Českej republike v zásade pokračoval privatizačný proces podľa predchádzajúcich pravidiel, v Slovenskej republike došlo k jeho revízii a po rozdelení ČSFR k výrazne odlišnému vývoju. V septembri 1992 vláda SR schválila novú koncepciu privatizácie, ktorá do značnej miery stavala na popretí dovtedajšieho vývoja. Väčší dôraz bol kladený na štandardné metódy, kupónová privatizácia sa považovala len za marginálnu, zvýšili sa právomoci rezortných ministerstiev a odborov v procese privatizácie. Na masovejšiu a rýchlu privatizáciu štandardnými metódami však nebol dostatok domácich a zahraničných zdrojov. Časová a kapacitná náročnosť masového rozmeru štandardných metód, väčšie kompetencie a nezáujem rezortných ministerstiev na rýchlej privatizácii, ako aj absencia politickej vôle po

rýchlej, rozsiahlej a transparentnej privatizácii - to všetko spôsobilo výrazné spomalenie procesu privatizácie. V priebehu jesene 1992 a roku 1993 došlo tiež k niekoľkým novelizáciám zákona o veľkej privatizácii. Ich účelom bolo predovšetkým posilnenie právomocí ministerstva privatizácie, ale najmä posilnenie právomocí vlády voči Fondu národného majetku. K čiastočnému urýchleniu privatizácie došlo až vo februári - marci 1994, kedy vláda V. Mečiaru v predtuche odvolania začala urýchlene schvaľovať priame predaje.

Po odvolaní Mečiarovej vlády v marci 1994 vláda J. Moravčíka opäť spustila proces privatizácie do značnej miery podobným mechanizmom, ako sa to robilo do júna 1992. Urýchlil sa proces schvaľovania priamych predajov, začala sa príprava druhej vlny kupónovej privatizácie. Od 1.9.1994 sa začala registrácia občanov do druhej vlny kupónovej privatizácie. Do druhej vlny kupónovej privatizácie sa v SR zaregistrovalo 3 428 419 občanov, čo bol 1,33-násobok počtu zaregistrovaných v prvej vlne. Odstupujúca Moravčíkova vláda vyhlásila začiatok predkola na 15.12.1994, tento bol však novou Mečiarovou vládou zrušený.

Veľmi dôležitá systémová zmena sa udiala v noci z 3. na 4. novembra 1994, kedy na prvej schôdzi novozvoleného parlamentu došlo zo strany parlamentnej väčšiny Hnutia za demokratické Slovensko (HZDS), Slovenskej národnej strany (SNS) a Združenia robotníkov Slovenska (ZRS) k nasledovným vecným a systémovým zmenám:

- boli odvolaní dovtedajší členovia prezídia a dozornej rady Fondu národného majetku SR a zvolení noví, všetci loajálni voči stranám parlamentnej väčšiny
- bol zmenený zákon o veľkej privatizácii tak, že všetky rozhodujúce právomoci boli odobraté ministerstvu privatizácie a vláde SR a prenesené na Fond národného majetku
- boli zrušené viaceré rozhodnutia o priamych predajoch, ktoré urobila Moravčíkova vláda.

Motívom týchto zmien bola snaha o ovládnutie procesu privatizácie bez vstupu do vlády. K vytvoreniu vlády HZDS, ZRS a SNS došlo až v polovici decembra 1994.

1.3. Doterajšia rýchlosť privatizačného procesu

V Slovenskej republike existoval v roku 1991 privatizovateľný majetok v hodnote asi 385 mld. korún. V malej privatizácii bol privatizovaný majetok asi za 14 mld. Sk, v prvej vlne kupónovej privatizácie za 90,1 mld. a štandardnými metódami bol predaný majetok asi za 38 mld. korún (12 mld. vo vláde J. Černogorského, 11 mld. v Mečiarovej vláde a 15 mld. počas Moravčíkovej vlády). **Z toho vyplýva, že k 1.1.1995 tvoril privatizovaný majetok cca. 142,1 mld. Sk, čo bolo asi 36,9% privatizovateľného majetku.** O miere spomalenia privatizácie v Slovenskej republike po júni 1992 najlepšie svedčí skutočnosť, že v Českej republike koncom roka 1994 tvoril privatizovaný majetok už cca 80% privatizovateľného majetku. Pritom rýchlosť postupu privatizácie v rokoch 1991 - 1992 bola v ČR a SR približne rovnaká.

Tabuľka 5

Rýchlosť privatizácie podľa jednotlivých metód

	1992	1993	1994	1995 /1	SPOLU
Malá priv.	13 200,00				13 200,00
Kup. priv.	79 809,90				79 809,90

Štand. met.	11 973,20	4 510,6	21 182,8	41 362,2	79 028,8
SPOLU	104 983,10	4 510,6	21 182,8	41 362,2	172 038,7
PODIEL	27,27%	1,29%	6,05%	10,74%	44,68%

/1 za prvých 10 mesiacov roka 1995

Zdroj: Výročné správy Fondu národného majetku

Údaje v tabuľke sa týkajú majetku (za roky 1992 - 1994), na ktorý boli uzavreté kúpno-predajné zmluvy (u štandardných metód), ako aj majetku, ktorý bol predaný v malej privatizácii a v kupónovej privatizácii. Pre rok 1995 ide o hodnotu majetku v bilančných cenách, na ktorý boli vydané rozhodnutia o predaji (ide o údaje iba za prvých 10 mesiacov, do 19.10.1995). Keďže hodnoty v tabuľke sú v bilančných cenách, možno urobiť porovnanie k celkovému privatizovateľnému majetku, ktorý bol, ako sme uviedli vyššie, v celkovej bilančnej hodnote 385 mld. Sk. Z toho vyplýva, že v roku 1992 bolo privatizovaných 27,27% privatizovateľného majetku, v roku 1993 to bolo 1,29%, roku 1994 sa privatizovalo 6,05% a za prvých desať mesiacov roka 1995 to bolo 11,17%. **Spolu do konca roka 1995 sa teda z celkového privatizovateľného štátneho majetku sprivatizovalo asi 45,1%.**

Toto číslo je čiastočne nadhodnotený, pretože v roku 1992 prebehlo zvyšovanie bilančnej hodnoty majetku na základe novej vyhlášky o cenách pozemkov a nehnuteľností, pričom došlo k celkovému nárastu cien majetku a teda k nárastu hodnoty celkovej porovnávacej bázy. Pri našich prepočtoch sme však túto skutočnosť nezohľadnili. Samozrejme, vyššie vyznačené údaje sa týkajú podielu privatizovaného majetku z pôvodne štátneho majetku. Nemožno ich stotožňovať s podielom súkromného majetku v národnom hospodárstve, pretože súkromný (ale aj štátny) majetok sa ďalej rozvíja a zväčšuje. Keďže sa predpokladá vyššia dynamika súkromného sektora, dá sa predpokladať, že podiel súkromného majetku na celkových aktívach v národnom hospodárstve je vyšší ako uvedený podiel privatizovaných bývalých štátnych aktív.

Tabuľka 6

Vývoj privatizácie štandardnými metódami v rokoch 1992 - 1995

	1992		1993		1994		1995		Spolu	
	kúp. cena	bil. cena	kúp. cena	bil. cena	kúp. cena	bil. cena	kúp. cena	bil. cena	bil. cena	
A	3086,5	1678,7	1943,5	2102,3	6568,6	8665,5				
A1	750,0	637,7	353,8	1019,7	3756,1	6538,4				
A2	2336,4	1041,0	1589,7	1082,6	2812,65	2127,1	660,0 /2			
B	9588,6	10294,5	2868,2	2408,3	11196,3	10806,1				
B1	7720,3	8731,9	2886,8	2376,1	11030,7	12400,9				
B2	1868,2	1562,5	0	0	165,6	194,4				
Spolu	12675,1	11973,2	4811,7	4510,6	17774,9	21182,8	33000	43000	80666,6	
C	33,2%	21,7%	33,0%	24,0%	16,7%	11,0%	2,0%			

/1 rok 1995 za prvých 10 mesiacov

/2 2 v roku 1995 sa rovná A2+B2

A - predaj akcií

A1 - z toho tuzemským partnerom

A2 - z toho zahraničným partnerom

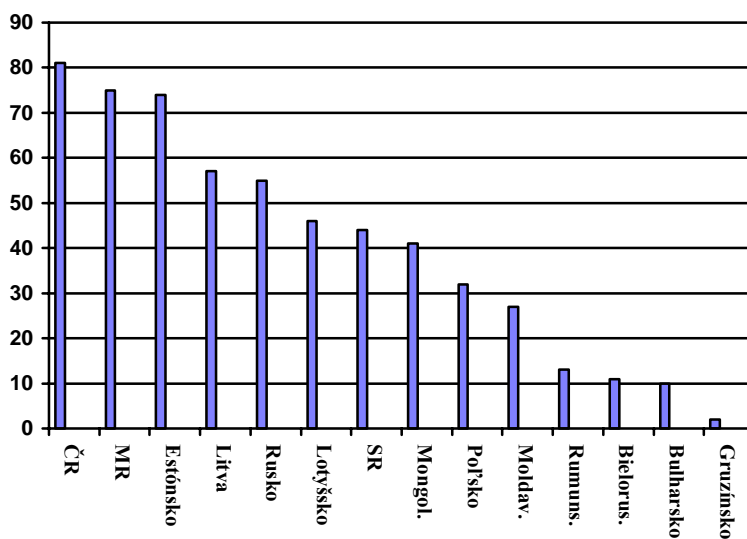
B - predaj majetku

- B1 - z toho tuzemským partnerom
- B2 - z toho zahraničným partnerom
- C - podiel zahraničných na predanom majetku

Zdroj: Výročné správy Fondu národného majetku, Bratislava 1993, 1994, 1995

Vyššie uvedené prepočty o výške a podiele privatizovaného bývalého štátneho majetku koncom roka 1995 vo výške asi 45,1% potvrdzuje aj štúdia OECD, ktorej výsledky znázornené na nasledujúcom grafe 1 boli zverejnené v slovenskej tlači v marci 1996. Podľa nej podiel privatizovaného štátneho sektora v SR je 44%, pričom stav privatizácie v ostatných krajinách vyzerá nasledovne: Česká republika 81%, Maďarsko 75%, Estónsko 74%, Litva 57%, Rusko 55%, Lotyšsko 46%. Menej ako na Slovensku je podľa štúdie OECD sprivatizovaného majetku v Mongolsku (41%), Poľsku (32%), Moldavsku (27%), Rumunsku (13%), Bielorusku (11%), Bulharsku (10%) a Gruzínsku (2%).

Graf 1
Podiel privatizovaného bývalého štátneho majetku v niektorých postkomunistických krajinách

Zdroj: OECD, 1996

X X X

Z doterajšieho popisu situácie vidno, že nosnými problémami pre rok 1995 sa už na sklonku roka 1994 ukazovali:

- neistota osudu kupónovej privatizácie
- nekontrolovateľnosť procesu privatizácie
- zneužívanie politického vplyvu vládnej koalície na ovládnutie privatizácie
- narastanie vplyvu rôznych záujmových skupín spojených s koalíčnými stranami.

2. VÝVOJ PRIVATIZÁCIE V ROKU 1995

2.1. Programové vyhlásenie vlády SR

Napriek deklarácii o tom, že pokračovanie a urýchlenie privatizácie patrí medzi prioritné úlohy vlády, programové vyhlásenie neprineslo nijakú konkretizáciu týchto zámerov. Neboli v ňom stanovené ani len rámcové termíny a objemy majetku, ktoré vláda hodlá sprivatizovať. Funkčné obdobie vlády je pritom 4 roky., t.j. programové vyhlásenie sa vypracováva na obdobie do konca roka 1998. Len na porovnanie možno uviesť zreteľné stanovisko českej vlády, podľa ktorej Česká republika chce privatizáciu v zásade ukončiť už v roku 1995, pričom po roku 1996 sa už nepredpokladá činnosť ministerstva privatizácie. V programovom vyhlásení vlády SR sa žiadne podobné záväzky nenachádzajú.

V dokumente sa otvorene deklaroval zámer “vytvárať privatizáciou také vlastnícke štruktúry, v ktorých budú mať významný podiel domáci podnikatelia a zamestnanci privatizovaných podnikov.” Existuje súvislosť medzi týmto zámerom a neochotou vlády hradiť výdavky štátu na dlhovú službu z očakávaných príjmov za privatizáciu. Pri prednostnom predaji majetku domácim záujemcom sa totiž nedajú očakávať vysoké príjmy Fondu národného majetku, a preto sa nedá ani očakávať možnosť hradenia dlhovej služby zo zdrojov FNM. Už v čase prijímania programového vyhlásenia vlády v januári 1995 sa celkové záväzky FNM odhadovali na cca 45 mld. Sk.

Keďže domáci záujemcovia o privatizáciu majú obmedzené investičné možnosti, vláda hodlala “v záujme podpory rozvoja domácej podnikateľskej vrstvy ... umožňovať splátkové formy predaja so započítavaním investícií do kúpnej ceny”. Vláda síce deklarovala využívanie princípu súťaže (“na základe precízne formulovaného a zdôvodneného podnikateľského zámeru, ktorý bude rešpektovať osobitosti podniku a potreby jeho rozvoja”), pri takto formulovaných kritériách výberu však hrozí, že proklamovaná súťaživosť bude len čisto formálna. “Podnikateľský zámer” vytvára totiž veľký priestor pre subjektivismus, keďže ide o kritérium nemerateľné, a tým aj neobjektívne. Navyše väčšina proklamovaných zámerov v podnikateľskom zámere nie je ani právne podchyteľná a vymáhateľná. **Privatizácia podľa takto stanovených kritérií umožní subjektivismus a uprednostňovanie manažmentov štátnych podnikov, prípadne iných dopredu vytipovaných záujemcov.**

Vláda sľubuje podporiť “účelný vstup zahraničného kapitálu do slovenskej ekonomiky” (zvýraznil I.M.). Takáto formulácia však naznačuje, že o účelnosti, resp. neúčelnosti tohto zahraničného kapitálu bude rozhodovať štátna byrokracia.

Programové vyhlásenie avizovalo vyšpecifikovanie “záujmu štátu pri privatizácii strategických podnikov, najmä v energetike, plynárenstve, telekomunikáciách, vo vodnom hospodárstve, zbrojárskej výrobe a bankovníctve a ohraničenie rozsahu verejného sektora”. V čase predkladania programového vyhlásenia teda vláda považovala za súčasť verejného sektora napríklad aj bankovníctvo. Tento postoj vlády sa potom dramaticky zmenil, keď v januári 1996 premiér Mečiar avizoval rýchlu privatizáciu všetkých bánk okrem Národnej Banky Slovenska (emisná banka).

Medzi vtedajšie zámery vlády patrilo spustiť druhú vlnu kupónovej privatizácie “bez zbytočného odkladu” - hoci k odkladu v skutočnosti dochádzalo už od decembra 1994, kedy bolo zrušené predkolo druhej vlny vyhlásené predchádzajúcou Moravčíkovou vládou. Túto

časť svojho programového vyhlásenia zásadným spôsobom spochybnila sama vláda, keď spolu s parlamentnou väčšinou v júni a júli 1995 zrušila kupónovú privatizáciu, ktorú nahradili dlhopisovým odškodnením.

Programové vyhlásenie tiež avizovalo “dôslednejšie vymáhanie pohľadávok, dosiahnutie väčšej platobnej disciplíny u veriteľov Fondu národného majetku a dôslednejšiu kontrolu akciových spoločností, kde má FNM majetkovú účasť”. Realita roku 1995 ukázala, že tento zámer sa nepodarilo naplniť.

Vláda ďalej v programovom vyhlásení deklarovala “vydanie právneho predpisu, ktorý sprehľadní a komplexne upraví proces privatizácie a vzťahy s Fondom národného majetku”. Pôvodne väčšina pozorovateľov usudzovala, že týmto predpisom bude vláda chcieť prepojiť väzby medzi ministerstvom privatizácie (vládou) a Fondom národného majetku, ktoré boli prerušené v dôsledku zmeny zákona o privatizácii v noci z 3. na 4. novembra 1994. Opak sa stal pravdou, keď novelou privatizačného zákona z júla 1995 prešiel aj ten nepatrný zvyšok kompetencií z ministerstva privatizácie na FNM.

V tej časti programového vyhlásenia, ktorá sa zaoberá privatizáciou, je evidentný vplyv dvoch silných záujmových lobby - zväzu priemyslu združujúceho manažmenty prevažne štátnych podnikov a odborových zväzov, najmä odborových zväzov priemyselných odvetví.

2.2. Prehľad hlavných udalostí v procese privatizácie v roku 1995

2.2.1. Okliešťovanie a zrušenie kupónovej privatizácie, zavedenie dlhopisovej metódy

Súčasťou okliešťovania kupónovej privatizácie bolo cieľavedomé obmedzovanie vplyvu investičných fondov a investičných spoločností. Už od konca roka 1994 predstavitelia vládnych strán a im blízke médiá viedli kampaň proti investičným fondom a spoločnostiam a paušálne ich obviňovali z činnosti, ktorá je v rozpore so záujmami drobných akcionárov a investorov.

Predchádzajúca vláda pripravila do kupónovej privatizácie majetok 165 akciových spoločností v hodnote 51,5 mld. Sk. K tomu bol na Fonde národného majetku ešte pripravený majetok v hodnote 11,7 mld. v 139 akciových spoločnostiach, čo spolu predstavovalo majetok v hodnote 63,2 mld. Sk. Po nástupe tretej Mečiarovej vlády boli z tohoto balíka najprv vyňaté viaceré akciové spoločnosti, najmä však akcie energetických podnikov v hodnote 17,3 mld. Sk. Objem majetku pôvodne navrhovaného do kupónovej privatizácie sa začal postupne znižovať. V decembri 1994 ešte podpredseda vlády a minister financií S. Kozlík hovoril o 70 mld. majetku do kupónovej privatizácie, od januára to už bolo len 50 mld.. Istý čas sa hovorilo o objeme vo výške "najmenej 50 mld.", začiatkom apríla 1995 však uznesenie vlády už znižuje tento majetok na hodnotu "najmenej za 40 mld. Sk". Zatiaľ čo príprava majetku do kupónovej privatizácie viazla, medzičasom Fond národného majetku urýchlil v druhom štvrtroku priame predaje.

Na jednej strane evidentne neexistovala politická vôľa, stotožnenosť s dôležitosťou kupónovej privatizácie. Na druhej strane **narastal vplyv štátno-manažérskych kruhov**, ktorých privatizačné záujmy od začiatku stáli za obmedzovaním kupónovej privatizácie. O absencii politickej vôle najlepšie svedčí vyššie rozvedená skutočnosť, že vlády Černogurského i Moravčíka boli schopné schvaľovať projekty do kupónovej privatizácie v rádovo vyššom tempe a objeme.

Naplnilo sa to vyjavilo začiatkom júna 1995, kedy predstavitelia vlády informovali o tzv. novej koncepcii kupónovej privatizácie. Jej podstata mala spočívať v tom, že každý zaregistrovaný občan do kupónovej privatizácie dostane dlhopisy v nominálnej hodnote 10 000 Sk s dobou splatnosti 5 rokov a úročením diskontnou sadzbou. Tieto dlhopisy by malo byť možné obmedzene vymieňať za akcie, ktoré bude predávať FNM a tiež by sa za ne mali dať kupovať byty.

Predovšetkým treba konštatovať, že celá akcia bola vyhlásená narýchlo, nebola dostatočne pripravená a ujasnená. Ešte v máji viacerí vládni činitelia vyhlasovali, že predkolo kupónovej privatizácie s majetkom v hodnote 40 mld. Sk sa začne 1.7.1995. 30.5. však Dozorná rada FNM vydáva vyhlásenie, podľa ktorého je termín začatia kupónovej privatizácie ohrozený, pretože viazne príprava ponuky majetku. Vzápätí na to už 2.6. premiér Mečiar avizuje tzv. novú koncepciu kupónovej privatizácie (označenie tzv. je primerané preto, lebo v skutočnosti o žiadnu privatizáciu nejde - ide len o finančnú operáciu FNM, prostredníctvom ktorej sa sa po istom čase a s obmedzenou garanciou obyvateľstvu rozdá veľmi obmedzená časť výnosov z privatizácie, ktoré utŕži FNM). O nepripravenosti a o rozhodnutí úzkou skupinou ľudí svedčia viaceré skutočnosti. Patrí medzi ne rozporuplné a nedostatočné vysvetľovanie nielen technických detailov, ale aj zásadných koncepčných zámerov rôznymi predstaviteľmi exekutívy a vládnej koalície. Kuriózne bolo, že hoci tento bod absentoval v oficiálnom programe zasadnutia vlády 6.6.1995, napriek tomu sa ešte v ten istý deň po rokovaní vlády spustila informačná kampaň o novej koncepcii. Podujal sa na to osobne premiér Mečiarom v relácii Pressclub pravidelne informujúcej o výsledkoch zasadnutia vlády. Zmätok v hlavách samotných vládnych politikov, úradníkov a im blízkych žurnalistov vari najlepšie vystihuje článok, ktorý bol uverejnený v provládnom denníku Slovenská republika dňa 14.6.1995. Okrem iného sa v ňom uvádza, že ministerstvo privatizácie má k 14.6. vo svojej evidencii 214 privatizačných výstupov s majetkom do kupónovej privatizácie v hodnote 32 784 mil. Sk a že "je predpoklad, že práce na privatizačných projektoch s podielom akcií do kupónovej privatizácie zo strany MSPNM sa ukončia do konca júna 1995". Toto uvádza vládny denník osem dní po oficiálnom oznámení novej dlhopisovej metódy privatizácie, čiže osem dní po oficiálnom oznámení zrušenia kupónovej privatizácie.

Zároveň so zrušením kupónovej privatizácie sa spustili opatrenia, ktoré nielen **obmedzili vplyv investičných fondov a spoločností, ale väčšinu z nich začali doslova likvidovať**. Takouto udalosťou zásadného významu bola správa zo začiatku apríla o tom, že ministerstvo financií odobralo 31.3.1995 povolenie na činnosť Prvej slovenskej investičnej spoločnosti, a.s. Bratislava (PSIS). Kým znižovanie hodnoty majetku do kupónovej privatizácie znamenali pre druhovlnové investičné spoločnosti a investičné fondy relatívne aj absolútne straty oproti pôvodne predpokladaným podmienkam, nový postup v kupónovej privatizácii pre ne znamenal absolútne vyradenie z hry a stratu takmer všetkých prostriedkov, ktoré do druhej vlny investovali. Medzi týmito fondami a spoločnosťami boli aj viaceré zahraničné, najmä rakúske.

Oznámenie o novej koncepcii vyvolalo búrlivú odozvu na vnútropolitickú scénu a znovu prehĺbilo rozpory a polarizáciu medzi stranami vládnej koalície a opozičnými stranami. Opozičné parlamentné strany napospol označili vládne rozhodnutie za protiústavné a účelové, slúžiace len na zvýšenie objemu majetku, ktorý chce vládna koalícia privatizovať priamymi predajmi za nejasných podmienok a v zvýhodnenom režime pre ľudí zo svojho okruhu a loajálnych vládnej koalícii. Za protiústavnú bola označovaná skutočnosť, že sa spätne menili

podmienky a zasahovalo sa do právnych vzťahov, ktoré vznikli v minulosti na základe platného právneho stavu. Opozícia poukazovala tiež na to, že zrušenie kupónovej privatizácie a jej nahradenie dlhopismi je v rozpore s programovým vyhlásením vlády. V prípade dlhopisovej koncepcie sa totiž o žiadnej, tobôž nie kupónovej privatizácii hovoriť nedá, čo koniec-koncov vari najexpresívnejšie priznal predstaviteľ FNM J. Porvazník, keď povedal, že v zásade môžu občania kupónovú knižku zahodiť.

Proti navrhovanej zmene sa postavili aj obce a mestá a ich záujmové združenia, najmä proti používaniu dlhopisov na odkupovanie obecných bytov. Taktiež zahraniční investori považujú zrušenie kupónky, ktorá bola začatá na základe platných zákonov, a k pokračovaniu ktorej sa v programovom vyhlásení vlády prihlásila v januári 1995 aj Mečiarova vláda, za veľmi zlý signál, za nebezpečné menenie pravidiel počas hry. Začiatkom júla 1995 schválila Konfederácia odborových zväzov pomerne ostré odmietavé stanovisko proti uplatňovanému spôsobu privatizácie. Vláda kritiku a obvinenia odmieta.

Podľa prieskumu verejnej mienky, ktorý uskutočnila agentúra FOCUS v prvej polovici júna 1995 len 3,1% občanov SR považovalo privatizáciu v podaní vládnej koalície za správnu, 28,1% v niečom za správnu v inom za nesprávnu, 56,6% za nesprávnu a 12,3% nevedelo na otázku odpovedať. Rovnaká otázka FOCUS-u pred rokom, v lete 1994, priniesla nasledovné výsledky: 12,4% súhlasilo s privatizačnou politikou Moravčíkovej vlády, 45,4% ju považovalo v niečom za správnu v inom za nesprávnu, 29,3% za nesprávnu a 13% nevedelo odpovedať.

2.2.2. Neverejnú a netransparentnú privatizáciu, privatizačné aféry

Iným dôležitým fenoménom privatizácie počas prvého polroka 1995 bolo, že sa potvrdila snaha vládnej koalície **zvýhodňovať v privatizácii podnikové manažmenty a ľudí blízkych vládnej koalícii a privatizovať bez kontroly verejnosti a médií**. V priebehu celého roka neboli na Fonde národného majetku predtým obvyklé tlačové konferencie a minister privatizácie Bisák opakovane vyhlásil, že podľa zákona o privatizácii je rozhodovanie o privatizácii neverejné. Ide pritom evidentne o účelový výklad znenia §10 zákona 92/91, ktorý síce v odseku 7 hovorí, že “rozhodovanie o privatizácii je neverejné”, zároveň však odstavec 5 toho istého §10 hovorí: “Vydanie rozhodnutia o privatizácii zverejňuje ministerstvo do 30 dní v Obchodnom vestníku, pričom využíva aj iné formy zverejnenia”. Je teda evidentné, že neverejnú rozhodovania o privatizácii sa týka len samotnej procedúry rozhodovania.

S obmedzovaním informovanosti verejnosti o privatizácii súvisí aj proces veľmi subjektívneho spôsobu prijímania privatizačných rozhodnutí spustený vo februári 1995. Najlepším príkladom bolo opätovné schválenie všetkých rozhodnutí, ktoré boli Moravčíkovou vládou zrušené na základe porušenia zákonov. Dochádza taktiež k privatizácii vo zvýhodnenom režime v prospech tzv. zamestnaneckých obchodných spoločností, aj keď zákon také niečo nepozná a neumožňuje, a dokonca neexistuje ani žiaden metodický usmerňujúci materiál, ktorý by stanovil kritériá na to, čo sa za takúto zamestnaneckú spoločnosť považuje a čo nie, a aká môže byť miera zvýhodnenia. Vedie to potom tak ďaleko, že riaditeľ sekcie posudzovania návrhov pre privatizáciu Porvazník v rozhovore pre TREND uviedol, že ak sa prioritne sledujú “sociálne aspekty privatizácie”, prednosť dostáva predaj pre zamestnancov a ostatné ponuky sa neberú do úvahy. Toto tvrdenie a takéto konanie je pritom v rozpore s §10 ods. 7 zákona 92/91 o privatizácii.

Ďalšou výstižnou ilustráciou využitia formálnej privatizácie pre zamestnancov na získanie majetku v zvýhodnenom režime úzkou skupinou ľudí, väčšinou z manažmentu podniku, je príklad predaja akcií VSŽ. V marci 1994, v posledných hodinách druhej Mečiarovej vlády, bol schválený predaj 9,5% akcií VSŽ za menej ako polovičnú cenu oproti trhovej v prospech a.s. Manager, ktorú založil top manažment VSŽ. Argumentovalo sa tým, že tieto akcie budú potom predané všetkým manažérom od majstrov až po najvyšší manažment. Napriek tomu, že ubehli viac ako dva roky, až na nepatrnú časť (okolo 1%) sú stále všetky akcie v rukách top manažmentu (dnes už čiastočne bývalého). O rok neskôr bol takým istým spôsobom vo zvýhodnenom režime odsúhlasený predaj 10% akcií VSŽ v prospech a.s. Hutník, ktorú zase pre zmenu založilo vedenie odborovej organizácie VSŽ s argumentom, že tieto akcie potom predajú odborárom. V skutočnosti však nepredávajú odborárom akcie VSŽ, ale akcie a.s. Hutník.

Počas celého roka 1995 pokračoval len veľmi nedostatočný prílev zahraničného kapitálu, čo okrem politickej nestability súvisí práve so spôsobom uskutočňovania privatizácie, najmä so znevýhodňovaním zahraničných investorov v procese privatizácie. Mieru tohto znevýhodňovania vidno najmä z údajov, podľa ktorého FNM od začiatku roka do 7. septembra uskutočnil 232 priamych predajov v celkovej cene takmer 29 mld. Sk, pričom v prospech zahraničných subjektov boli schválené len 3 priame predaje v hodnote 660 mil. Sk, teda 1,3% zo všetkých predajov v hodnote 2,2% zo súčtu kúpnych cien. Za celý rok 1995 to potom bolo len päť priamych predajov v prospech zahraničných subjektov z celkového počtu 371, t. j. 1,3%.

Zároveň s tým od februára 1995 narastalo tempo schvaľovania priamych predajov prezidiom FNM. Od 2.2. do 6.6. FNM vydal 85 rozhodnutí o priamych predajoch, pričom tempo prijímania rozhodnutí sa stupňuje (za február, marec a apríl to bolo 41 rozhodnutí, za mesiac máj už 45 rozhodnutí). Napriek tomu vláda na svojom zasadnutí 30.5.1995 nariadila ekonomickým ministrom a odporúčala FNM ešte urýchliť tempo schvaľovania priamych predajov. To sa aj skutočne udialo, a to napriek dovolenkovej sezóne. Nešlo pritom len o narastanie kvantitatívne, aj z hľadiska dôležitosti a kvality došlo v treťom štvrtroku k predaju veľmi dôležitých a veľmi lukratívnych podnikov a majetkových účastí. Často išlo o netransparentné pridelovanie majetku osobám blízkym vládnej koalícii za veľmi nízke ceny a za existencie možnosti odpúšťania značnej časti už tak nízkych cien. Neboli a dodnes nie sú známe kritériá výberu uchádzačov o majetok, prakticky neexistovali a dodnes neexistujú žiadne pravidlá hry, a tým ani žiadna možnosť kontroly. FNM bol a je plne ovládaný vládou koalíciou bez možnosti opozície tento proces čo i len formálne kontrolovať. Jediné informácie, ktoré FNM vydáva sú zoznamy podnikov, ktoré mieni privatizovať a potom zoznamy podnikov, ktoré sa privatizovali, kúpna cena, prvá splátka a nadobúdateľ majetku. FNM neusporadúva tlačovky, vyššie uvedené informácie poskytuje verejnosti len prostredníctvom TASR a zásadne neposkytuje verejnosti žiadne iné informácie.

Napriek tomuto utajovaniu niektoré médiá priniesli informácie o privatizačných aférach, o zvýhodňovaní osôb blízkych vládnej koalícii v procese privatizácie. Objavili sa svedectvá o porušovaní zákona. Vo viacerých novinách sú zverejňované konkrétne mená, osoby a fakty, pričom zo strany FNM, vládnej koalície ani menovaných osôb vo väčšine prípadov nedochádza ani k formálnemu, či všeobecnému dementovniu týchto skutočností.

Na verejnosť prenikli správy o narastaní rozporov vo vnútri vládnej koalície, ktoré majú svoj pôvod najmä v konflikte privatizačných záujmov. Najvýraznejším príkladom je privatizácia

Bučiny Zvolen, kde HZDS presadilo svoje záujmy napriek opačným záujmom ZRS, ktoré má nominálne v rukách ako post ministra privatizácie, tak aj post predsedu prezídia FNM, napriek oficiálnym stanoviskám ministerstva privatizácie o protizákonnosti uskutočnenej privatizačnej transakcie.

O predsedovi Prezídia FNM a podpredsedovi ZRS Š. Gavorníkovi denník Práca 20.9.1995 zverejnil, že má písomné dôkazy o tom, že koncom roka 1994 ponúkal dvom osobám členstvo v dozornej rade FNM za 300 000 Sk so zdôvodnením, že tie peniaze potrebuje pre stranu (ZRS). Napriek tomu, že všade v krajinách s normálnymi pomermi by takáto správa fungovala ako mediálna a politická bomba, na Slovensku veľmi rýchlo zhasla v nezáujme a v množstve iných “bômb”.

Zverejnenie takýchto foriem privatizácie sa taktiež neodzrkadlilo negatívne na politickej podpore vládnuccich strán. Súvisí to najmä s absenciou verejnej mienky, s masovo rozšíreným mravným relativizmom, s dezorientáciou značnej časti obyvateľstva s ich neschopnosťou chápať zložitý proces privatizácie a vyhodnocovať často protichodné informácie, ktoré servírujú na jednej strane nezávislé a opozičné médiá a na druhej strane médiá, ktoré sú plne v rukách vládnej koalície.

2.2.3. Legislatívny vývoj, nové zákony v oblasti privatizácie

Hneď na úvod treba uviesť, že v priebehu tretieho štvrt'roka došlo k presunu aj posledných rozhodovacích právomocí v oblasti privatizácie z ministerstva privatizácie na FNM. (Mimochodom, v tejto súvislosti predseda SDL P. Weiss v parlamente navrhol, aby bolo ministerstvo privatizácie zrušené.)

Ešte predtým sa však dôležitou udalosťou stalo rozhodnutie Pléna Ústavného súdu, ktoré 24.5.1995 rozhodlo, že zákon 370/1994 z 21.12.1994 o zrušení niektorých rozhodnutí Moravčíkovej vlády o privatizácii je v rozpore s Ústavou SR. Toto rozhodnutie otvorilo cestu k množstvu súdnych sporov, pretože vo viacerých prípadoch bol majetok, ktorého privatizácia bola zrušená predmetným zákonom, medzičasom predaný iným subjektom.

Medzi najvýznamnejšie legislatívne zmeny patrili novely zákonov o privatizácii a o investičných fondoch a investičných spoločnostiach a zákona o zabezpečení záujmov štátu pri privatizácii strategicky dôležitých podnikov. Parlament ich schválil v júli 1995.

Novela privatizačného zákona mala o.i. za účel právne upraviť zrušenie kupónovej privatizácie a jej nahradenie tzv. dlhopisovou metódou. Taktiež sa ňou previedli už aj tie posledné kompetencie pri navrhovaní priamych predajov z ministerstva privatizácie na FNM (od novembra 1994 do tejto novely v júli 1995 mohlo návrhy na priame predaje predkladať ministerstvo privatizácie alebo výkonný výbor FNM, pričom rozhodnutie robilo prezídium FNM). Podľa tejto novely návrhy na priame predaje dáva len Výkonný výbor FNM a rozhoduje o nich Prezídium FNM. Novela zákona tiež posilnila právomoci FNM v tých podnikoch a k tomu majetku, ktorý bol predaný na splátky počas splácania tohoto majetku. Formálne je táto inovácia zdôvodňovaná snahou o minimalizovanie rizika nesplácania majetku, prípadne jeho rozkradnutia bez jeho splatenia, v skutočnosti však omnoho dôležitejším motívom môže byť **snaha vytvoriť si prostriedky a nástroje na dlhodobý vplyv FNM** (a teda vládnej koalície) nad “privatizovaným” majetkom.

Hlavným zmyslom **novely zákona o investičných fondoch a investičných spoločnostiach** bola snaha o **plošné zníženie ich sily a vplyvu**. Podľa novej úpravy sa budú musieť všetky investičné spoločnosti pretransformovať na spoločnosti so základným imanom minimálne 20 mil. Sk, čo zlikviduje väčšinu z nich. Ďalej budú musieť investičné fondy znížiť svoj podiel v jednotlivých akciových spoločnostiach z doterajších maximálne 20% na 10%, pričom zároveň nebudú môcť mať predstaviteľov v predstavenstvách, ale len v dozorných radách. To veľmi zníži vplyv investičných spoločností na chod akciových spoločností.

Okrem toho novela zákona obmedzila aj súkromné práva akcionárov fondov tým, že všetky rozhodnutia akcionárov budú podliehať schváleniu ministerstvu financií - od schválenia štatútu až po voľbu členov orgánov fondu. Jeden z paragrafov dokonca dáva MF SR právo kontrolovať a posudzovať mieru odbornej pripravenosti pracovníkov investičných spoločností a investičných fondov. Ďalšia diskriminácia spočíva v tom, že fondy musia poplatkami prispievať na činnosť štátneho dozoru. Novela ďalej znížila odmeny za správu fondov z 2% na 1%.

Tretím privatizačným zákonom schváleným na júlovej schôdzi parlamentu bol **zákon o zabezpečení záujmov štátu pri privatizácii strategicky dôležitých štátnych podnikov**. Týmto zákonom boli vymedzené dve skupiny "strategicky dôležitých podnikov". Prvú tvorí 27 taxatívne vymenovaných podnikov, ktoré by sa nemali privatizovať vôbec - ide najmä o štátne podniky z oblasti energetiky, plynárenstva, pôšt, telekomunikácií, zbrojárskej výroby, farmaceutickej výroby, všeobecného strojárstva, poľnohospodárstva a lesného a vodného hospodárstva. Druhú skupinu tvorí 40 podnikov, ktoré privatizovať možno, ale štát si v nich má ponechať vplyv, a to buď významným podielom akcií u tých akciových spoločností, ktoré ešte privatizované neboli, alebo tzv. zlatou akciou (akciou s osobitnými právami) u tých akciových spoločností, v ktorých už bol majoritný balík akcií sprivatizovaný. U týchto akcií by mala prejsť správa štátneho podielu z FNM na príslušné ministerstvo, ktoré bolo v minulosti tzv. zakladateľom podniku.

Prezident M. Kováč koncom júla všetky tri zákony parlamentu vrátil na opätovné prerokovanie. Nesúhlasil s nahradením kupónovej privatizácie dlhopisovým odškodnením, pretože touto zmenou sa podľa neho jednostranne so spätnou platnosťou narúšajú zmluvné vzťahy. Podobne namietal proti povinnosti obcí a bytových družstiev prijímať dlhopisy bez toho, aby ich mohli v priebehu piatich rokov reálne použiť. V rozpore s ústavným článkom 119 bola podľa prezidenta aj možnosť, aby FNM rozhodoval o priamych predajoch bez návrhu ministerstva. V prípade zákona o zabezpečení záujmov štátu pri privatizácii strategicky dôležitých štátnych podnikoch prezident namietal len proti jedinému ustanoveniu, a to proti zavedeniu tzv. zlatej akcie, čím sa podľa neho porušuje v ústave zakotvená rovnosť vlastníctva. Zlatá akcia by sa navyše mala zavádzať retroaktívne, bez ohľadu na vôľu akcionárov, čo zásadne mení ekonomický i právny stav v daných podnikoch. Aj v prípade novelizovaného zákona o investičných fondoch a spoločnostiach prezident namietal iba proti jedinému ustanoveniu, a to proti nemožnosti fondu mať zastúpenie v správnych radách akciových spoločností, čím sa podľa neho porušuje ústavou garantovaná rovnosť vlastníctva a dochádza k obmedzovaniu vlastníkov.

Začiatkom septembra 1995 parlament opätovne schválil všetky prezidentom vrátené zákony. Potvrdil ich v pôvodnom znení, aj keď v prípade zákona o zabezpečovaní záujmov štátu pri privatizácii strategicky dôležitých štátnych podnikoch a akciových spoločnostiach druhého zákona došlo k takej pikantérii, že v medziobdobí medzi oboma zasadnutiami parlamentu FNM predal celý balík akcií VSŽ, ktoré mal ešte vo svojej držbe. Inými slovami,

medzičasom už **plne súkromné VSŽ sú medzi strategickými podnikmi, ktoré by sa nemali dočasne privatizovať**.

Začiatkom októbra 1995 vyjadrili členovia Výkonného výboru FNM SR jednoznačnú podporu rozhodnutiu parlamentu SR vo veci vyslovenia nedôvery prezidentovi republiky a súčasne podporili vyhlásenie vlády SR z 19.9. t.r., v ktorom vyzýva Michala Kováča, aby odstúpil z funkcie. V texte sa o.i. uvádza, že deštruktívna politika prezidenta zasahuje "do všetkých oblastí spoločenského života, privatizáciu nevynímajúc" (deväťčlenný VV FNM SR tvorí 6 zástupcov HZDS, 2 predstavitelia ZRS a 1 zástupca SNS).

Koncom novembra 1995 už malo byť po mimoriadnych valných zhromaždeniach v akciových spoločnostiach, na ktoré sa vzťahuje uplatnenie zákona o zabezpečení záujmov štátu pri privatizácii strategicky dôležitých štátnych podnikov a akciových spoločností. Od nadobudnutia účinnosti zákona už uplynula 60-dňová lehota, v ktorej mali akciové spoločnosti (spolu 21) povinne upraviť svoje stanovky tak, aby štát, resp. pôvodné zakladateľské ministerstvo mohlo uplatňovať osobitné hlasovacie právo formou zavedenia tzv. zlatej akcie. Deň pred vypršaním termínu sa však uskutočnilo iba jediné známe mimoriadne valné zhromaždenie v a.s. Slovnaft Bratislava, ani to však zákonom stanovenú zmenu stanov neschválilo. Pikantné je, že za zmenu stanov podľa zákona nehlasoval ani zástupca FNM. Prezident FNM Gavorník k tomu pre denník Práca uviedol: "FNM SR doposiaľ nedostal od MH konkretizované, čo je predmetom strategických záujmov štátu v spoločnosti Slovnaft, a.s., Bratislava, a preto sa spolu s ďalšími hlavnými akcionármi zdržal hlasovania". V iných akciových spoločnostiach sa valné zhromaždenia buď uskutočnili v tajnosti alebo sa vôbec nekonali, resp. sa konali či budú konať iba po zákonnej lehote.

V decembri 1995 995 Zb. plénum Ústavného súdu rozhodlo, že iba ustanovenie § 24, ods. 10 zákona 190/1995 Zb. o podmienkach prevodu majetku štátu na iné osoby nie je v súlade s ústavou. Spomínaný paragraf, ktorý prikazuje obciam a bytovým družstvám prijímať dlhopisy ako platidlo pri prevode bytov do vlastníctva občanov, je podľa verdiktu sudcov ÚS SR neústavný. Rozhodnutie Ústavného súdu však nevylučuje možnosť, aby občan, ktorý chce kúpiť byt od obce alebo družstva, zaplatil po zmluvnej dohode dlhopisom. Ostatné ustanovenia zák. 190/1995 Zb. v rozpore s ústavou nie sú a privatizácia bude od januára 1996 prebiehať tak, ako predpokladal zákon.

Komentátor denníka Pravda M. Leško v hodnotení roku 1995 okrem iného citoval slovenského predsedu vlády, ktorý v rozhovore pre české Hospodárske noviny povedal: "Historická situácia teraz velí vytvoriť domáce podnikateľské vrstvy, rozdeliť medzi ne a ostatných občanov majetok, ktorý vytvárali vlastnou prácou." Podľa Leška zmena kupónovej privatizácie na dlhopisy nie je vlastne ničím iným ako zmenou delenia majetku medzi "domácimi podnikateľskými vrstvami a ostatnými občanmi" - prvým dá takmer všetko, druhým trochu viac ako nič" (Pravda, 30.12.1995).

Možno zhrnúť, že počas roka 1995 sa plnou silou prejavilo

- zneužívanie privatizácie na zvýhodňovanie blízkych osôb a na prepájanie politickej a ekonomickej moci
- obmedzovanie vplyvu investičných fondov, investičných spoločností, kapitálového trhu a všetkých inštitúcií s ním spojených
- narastanie vplyvu priemyselnej a štátno-manažerskej lobby, ako aj lobby podnikateľov blízkych vládnej koalícii

- vytváranie klientelistického a korporativistického modelu štátu s reálne narastajúcim rizikom plutokracie
- znevýhodňovanie zahraničných záujemcov o privatizáciu
- presadzovanie politických a ekonomických záujmov v privatizácii bez ohľadu na zákonnosť a ústavnosť tohoto procesu.

3. NAJDÔLEŽITEJŠIE PRIVATIZAČNÉ KAUZY

3.1. Kauza PSIS

Ministerstvo financií SR odňalo svojim rozhodnutím zo dňa 31.3.1995 licenciu Prvej slovenskej investičnej spoločnosti (PSIS), ktorá patrila medzi najvýznamnejšie na Slovensku. Spravovala majetok v hodnote asi 7 mld. Sk, pričom bola bezkonkurenčne najlepšou slovenskou spoločnosťou v oblasti správy otvorených podielových fondov. Najlepšou tak z hľadiska objemu týchto fondov, ako aj z hľadiska miery ich zhodnocovania.

Najväčším podielovým fondom v správe PSIS bol Sporofond, ktorý združil viac ako 2 mld. Sk od vyše 42 000 právnických a fyzických osôb. Zároveň táto investičná spoločnosť (IS) založila pre druhú vlnu kupónovej privatizácie (KP) dva fondy, ktoré získali v rámci registrácie občanov do druhej vlny bezkonkurenčne najviac majiteľov investičných kupónov (MIK - ov), ktorí sa zmluvne zaviazali investovať do fondov PSIS. Táto spoločnosť bola zároveň známa svojou nezávislosťou od dnešnej vládnej koalície a podporou nezávislej tlače. Reakciou vlády bola kontrola zo strany ministerstva financií a následne odobratie povolenia k činnosti. Viaceré skutočnosti, ako aj spôsob akým bolo povolenie k činnosti odobraté nasvedčujú o tom, že išlo o politický krok, ktorého účelom malo byť zlikvidovanie silnej a od vlády nezávislej finančnej inštitúcie.

Majetok, ktorý PSIS spravovala, prešiel rozhodnutím vlády do správy dvoch iných IS, medzi nimi aj do správy Harvardskej investičnej spoločnosti (HIS) známej svojimi úzkymi kontaktmi na niektorých predstaviteľov HZDS.

Rozhodnutie vlády o odňatí licencie PSIS je závažné najmä preto, že **ide o precedens nerešpektovania nedotknuteľnosti súkromného vlastníctva rozhodnutím štátneho orgánu s evidentne politickým podtextom**. Išlo pritom o majetok značného rozsahu, ktorý sa ako súkromný zhodnocoval vyše štyroch rokov. Politicky motivovaným rozhodnutím ministerstva financií došlo k absolútnemu zničeniu dôvery súkromných subjektov k investovaniu prostredníctvom podielových fondov. Po správach o odňatí povolenia PSIS a po prevedení podielových fondov do HIS bola pozastavená možnosť vyberania vkladov. Jednak preto, že bola obava z masového vyberania, jednak preto, že HIS nedisponovala potrebnými kapacitami a know-how na zabezpečenie týchto operácií. To samozrejme viedlo k narastaniu dopytu po výbere vkladov a napokon k tomu, že v krátkom čase viac ako tretina podielníkov požiadala o vrátenie vkladu, čo zo zákona znamená zánik fondu.

V auguste 1995 exposlankyňa G. Kaliská založila združenie občanov-podielníkov Sporofondu na obranu ich vlastníckych práv proti zásahu štátnej moci. Na jej výzvu zareagovalo 1 535 z vyše 42 tisíc púdielníkov Sporofondu. Združenie podalo do konca r. 1995 dve žaloby proti štátu: jednu proti zasiahnutiu do výkonu ich vlastníckych práv, druhú o náhradu škody, majetkovej ujmy vzniknutej v dôsledku znehodnocovania ich prostriedkov, ktorého

impulzom bol zásah štátu. Právnu pomoc poskytoval združeniu bývalý minister privatizácie M. Janičina.

Koncom roka 1995 Najvyšší súd zrušil rozhodnutie o odňatí licencie ministerstvom financií ako protizákonné. Podľa slov štátneho tajomníka MF SR J. Magulu bude ministerstvo toto rozhodnutie rešpektovať, aj keď s ním nesúhlasí. Magula uviedol, že rozhodnutia Najvyššieho súdu SR boli aj v prípade banskobystrického fondu PSIPS, aj bratislavskej spoločnosti PSIS - v ich prospech - "jednoznačne vedené nie z nezávislej pozície". Súd si údajne vykladal zákony po svojom, pričom nerešpektoval platné zákony a postavil sa do úlohy zákonodarcu. Tak napríklad, Najvyšší súd podľa Magulu svoje rozhodnutie postavil na mylnom názore, že zmenka nie je cenným papierom, hoci iný zákon - zákon o cenných papieroch - ju jednoznačne za cenný papier určuje.

Ministerstvo financií robilo aj po rozhodnutí Najvyššieho súdu priet'ahy a odmietalo vydať do správy PSIS jej majetok. Najprv síce vyslalo ústretové signály a avizovalo vydanie majetku, v polovici februára však poslalo na PSIS novú kontrolu. Štyri dni po jej započatí, 20.2.1996, poslala MF SR spoločnosti PSIS rozhodnutie o začatí konania vo veci porušenia zákonov o investičných spoločnostiach a o cenných papieroch. Podľa vedenia PSIS táto skutočnosť - že totiž k rozhodnutiu došlo len o štyri pracovné dni po začatí kontroly - jasne naznačuje, že celá kontrola bola len zámenkou na udelenie sankcií. PSIS sa obáva, že cieľom nového útoku MF je položiť PSIS tak, aby nemala ani možnosť žiadať od MF SR náhradu za škody, ktoré jej spôsobilo predchádzajúce, medzičasom Najvyšším súdom SR zrušené, rozhodnutie o odobratí licencie.

3.2. Kauza Kúpele

Prezídium FNM SR na svojom 36. zasadnutí schválilo privatizáciu 51% akcií a.s. Slovenské liečebné kúpele Sliač a Kováčová spoločnosti Corvas, s.r.o., Piešťany, ktorej spoločníkom je aj bývalý minister zdravotníctva SR za HZDS a bývalý šéfmanažér volebnej kampane HZDS V. Soboňa. Kúpna cena bola stanovená na 151 mil. Sk, prvá splátka vo výške 30 mil. Sk. Soboňa v rozhovore pre denník Práca uviedol, že projekt ich spoločnosti na privatizáciu kúpeľov bol jediný (Práca, 12.10.1995). Ako však pre denník SME o deň nato potvrdil starosta obce Kováčová S. Brachna, o kúpele Kováčová mali záujem aj oni, pričom privatizačný projekt podali v termíne. Na otázku, ako dnes môže ministerstvo zdravotníctva vstupovať do privatizácie kúpeľov, štátny tajomník MZ SR Š. Zelník pre SME povedal, že ich rezort dáva len k tomu, či je zachované zdravotnícke hľadisko: "To je všetko, ostatné veci robí ministerstvo privatizácie a FNM." Soboňa, ktorý ako minister zdravotníctva v roku 1992 vášnivo presadzoval, aby si štát ponechal väčšinu akcií kúpeľov, lebo len tak sa podľa jeho vyjadrenia zachová medicínsky charakter, rozhodnutím FNM získal väčšinu oboch kúpeľov za sumu, ktorá je podľa odborníkov smiešna. "Približne rovnakú hodnotu vraj údajne majú len sochy a fontány v areáli kúpeľov,." uviedol denník (SME, 13.10.1995).

3.3. Kauza Západoslovenské žriedla Santovka

Denník Hospodárske noviny zo dňa 21.11.1995 podrobne informoval o prípade pre kupujúceho zvýhodneného, avšak pre štát nevýhodného predaja 51% akcií lukratívnej a.s. Západoslovenské žriedla Santovka. Akcie boli predané subjektu, ktorý ponúkol o 161 mil. Sk menej ako iný subjekt. Dôvody, ktoré uviedol predseda prezídia FNM Gavorník v prospech uvedeného výberu, jasne spochybnil iný záujemca ponúkajúci vyššiu cenu a označil ich za falošné.

3.4. Straty investičných spoločností v dôsledku zrušenia kupónovej privatizácie

Rakúska finančná spoločnosť EPIC, ktorá na Slovensku založila investičný fond, informovala v decembri 1995 o tom, že zamýšľa podať proti slovenskej vláde žalobu na bratislavský mestský súd kvôli zrušeniu druhej vlny kupónovej privatizácie. Podľa riaditeľa spoločnosti G. Wurmböckovi totiž prišiel privatizačný fond v dôsledku tohto kroku o 65 mil. ATS. EPIC sa hodlá v žalobe opierať o rakúsko-slovenskú dohodu o vzájomnej ochrane investícií a o dohodu o pridružení Slovenska k EÚ. "Naše intervencie boli márne a preto musíme ďalej postupovať súdnou cestou," povedal Wurmböck. Podľa neho podobné straty utrpelo aj ďalších deväť privatizačných fondov, za ktorými stál rakúsky kapitál. "V Rakúsku je niekoľko finančných spoločností, ktoré by chceli Slovensko v súvislosti so zrušením kupónovej privatizácie zažalovať, ale pokiaľ viem, nechcú si to s tamojšou vládou celkom rozhádať, pretože majú na Slovensku aj iné aktivity," konštatoval riaditeľ EPIC-u v denníku MF Dnes zo dňa 1.12.1995.

3.5. Kauza privatizácie 51% akcií Nováckych chemických závodov, a.s. v prospech spoločnosti INEKON (ČR)

Fond národného majetku uzavrel dňa 3.11.1994 zmluvu so spoločnosťou INEKON Praha. Postupoval na základe rozhodnutia vlády SR zo 6.9.1994, podľa ktorého mal INEKON odkúpiť 51% akcií Nováckych chemických závodov za 1,217 mld. Sk (o 403,5 mil. Sk, teda o vyše 49% viac než je ich nominálna hodnota). Z toho 400 mil. Sk mal zaplatiť v hotovosti a zvyšných 817 mil. Sk mal splatiť v investíciách do NCHZ, najmä ekologických. Kúpnu zmluvu podpísal INEKON s tým, že 25.11.1994 sa naň prevedú akcie NCHZ a za každý deň omeškania bude druhá strana platiť penále 50 000 Sk. Spoločnosť INEKON síce včas zaplatila 80 mil. Sk (prvú z dohodnutých piatiach splátok za 813 485 akcií) a poskytla NCHZ aj úver 200 mil. Sk na prefinancovanie obchodných operácií - Fond národného majetku však na ňu nepreviedol ani jedinú akciu.

Bezprostredne po tom, čo FNM SR stihol uzatvoriť s INEKON-om zmluvu, novozvolený slovenský parlament totiž v noci z 3. na 4.11.1994 predstaviteľov FNM SR odvolal a prijal zákon, ktorým zrušil rozhodnutia Moravčíkovej vlády. Zanedlho však samotné ministerstvo privatizácie po právnej analýze prišlo na to, že novoprijatý zákon sa nevzťahuje na 29 z 54 zrušených rozhodnutí, medzi nimi ani na privatizáciu NCHZ.

Ústavný súd SR v máji 1995 označil nočný zákon NR SR o zrušení privatizácie za protiústavný, pretože NR SR prekročila svoju kompetenciu a nemá právo rušiť uznesenia vlády. Mečiarova vláda sa síce predtým poistila a po NR SR zrušila uznesenia predchádzajúcej vlády aj ona (hoci mnohí upozorňujú, že protizákonne), avšak ani možnosť vlády rušiť vlastné uznesenia sa nemohla v žiadnom prípade vzťahovať na privatizáciu NCHZ. Hoci Ústavný súd zrušil nočný zákon aj pre jeho neprípustnú retroaktivitu (spätnú účinnosť) a najmä preto, že ním došlo k protiústavnému zrušeniu a odňatiu vlastníckeho práva nadobudnutého platnými právnymi úkonmi, bez ohľadu na to FNM SR INEKON-u akcie NCHZ nevydal. A to aj napriek tomu, že Najvyšší súd SR v máji tiež potvrdil, že v tomto prípade nemožno aplikovať zákon o anulovaní rozhodnutí o privatizácii

Minister hospodárstva J. Ducký už v januári 1995 povedal, že nemá nič proti novému vlastníčkovi, namieta iba proti tomu, aby mal majoritu. V decembri 1995 to potvrdil aj

podpredseda výkonného výboru FNM SR Porvazník: FNM podľa neho chce, aby INEKON zostal akcionárom, považuje ho za partnera, ktorý má pozitívny prínos, len sa usiluje, aby nebol majoritným akcionárom. INEKON dokonca súhlasil aj s tým a ponúkol, že sa zo svojho 51%-ného podielu zriekne 17% v prospech zamestnaneckej akciovej spoločnosti, pokiaľ tejto zamestnaneckej spoločnosti FNM SR predal 16% akcií. Tým by INEKON mal v NCHZ 34% podiel (jeho väčšinový balík by sa zmenil len na kontrolný), zamestnanecká akciová spoločnosť 33%, FNM 30% a RIF 3%. FNM SR však napokon dohodu nepodpísal a požadoval najskôr zrušenie pôvodnej zmluvy z r. 1994.

Medzitým za rok 1995 dosahujú NCHZ zvýšenie výroby a predaja približne o 40% a najvyšší zisk za doterajšej existencie podniku. Výbornými výsledkami, aké NCHZ dosiahli pričinením INEKON-u, odôvodnili podporu doterajšej privatizácie aj poslanci mestského zastupiteľstva a odborári podniku, ktorí vyslovili nespokojnosť s postupom FNM SR (Práca, 20.12.1995).

Veci sa ďalej skomplikovali tým, že FNM SR zvolal 4.12.1995 mimoriadne valné zhromaždenie, na ktorom zvýšil základné imanie NCHZ. Ak by toto rozhodnutie bolo vstúpilo do platnosti, INEKON by NCHZ stratil majoritu. No Krajský súd v Banskej Bystrici zohľadnil námietky doterajšieho predstavenstva NCHZ proti oprávneniu FNM SRvolať valné zhromaždenie. Predbežným opatrením zakázal výkon činnosti novej dozornej rady zvolenej na tomto valnom zhromaždení a zakázal tiež zaregistrovať navýšenie základného imania, ktorým by sa zmenili majetkové pomery v spoločnosti v neprospech spoločnosti INEKON Praha.

Takmer rok trvajúci spor medzi firmou INEKON Praha ako navrhovateľom a FNM SR ako odporcom o plnenie kúpnej zmluvy na predaj 813 485 akcií Nováckych chemických závodov sa 19.12. skončil na Mestskom súde v Bratislave vynesением rozsudku v prospech INEKONu. Podľa rozhodnutia tohto súdu je FNM povinný previesť na účet INEKONu všetky akcie do troch dní od právoplatnosti rozsudku, zaplatiť zmluvnú pokutu 18,8 mil. Sk za neprevedenie akcií podľa kúpnej zmluvy. Súd v rozsudku konštatoval, že nenašiel žiadny dôvod, kvôli ktorému by mala byť kúpna zmluva vyhlásená za neplatnú (o čo sa usiloval FNM), čím vlastne potvrdil jej právoplatnosť a záväznosť. Rozhodnutie súdu je záväzné aj pre Stredisko cenných papierov v Bratislave. Keďže v tomto spore ide o akcie a poplatky za takmer 1,25 mld. Sk, FNM sa proti rozsudku odvolal a spor bude pokračovať na Najvyššom súde.

Podľa rozhovoru s J. Hušekom, riaditeľom INEKON Praha, je INEKON pripravený dohodnúť sa podľa pôvodnej dohody zo 6.10.1995, čiže vzdať sa 17% akcií v prospech zamestnaneckej akciovej spoločnosti. "Som veľmi rád, že sudkyňa odolala nátlaku z oficiálnej sféry, keď obhajca FNM si pozval prokurátora, aby mu pomohol dotiahnuť prípad do konca, a držala sa práva. Bol som dosť prekvapený z vystupovania pána prokurátora, ktorý by mal obhajovať právo, a nedokážem si predstaviť, že sa mohol jednoznačne postaviť právu a ohýbať ho podľa potreby." Riaditeľ Hušek ďalej konštatoval, že v súčasnosti "existuje v podniku prakticky dvojvládie". Pritom za rok pôsobenia INEKON-u v Novákoch sa podarilo "zabezpečiť nárast zisku o 77% oproti roku 1994, zvýšila sa zamestnanosť, mzdy stúpili o 25% za rok, znížila sa zadlženosť podniku. Z tohto dôvodu má princíp privatizácie s našou účasťou jednoznačnú podporu v regióne, naposledy ju vyjadrilo Mestské zastupiteľstvo v Novákoch" (Pravda, 21.12.1995).

Pred Vianocami 1995 sa pomery v Nováckych chemických závodoch opäť vyostрили. Podľa reportáže denníku Práca odborári nechcú do areálu umožniť vstup členom novej dozornej rady a predstavenstva, ktoré podľa rozhodnutia súdu FNM SR začiatkom decembra

vymenoval nezákonne. Vo vyhlásení odborového výboru OZ chémie pri NCHZ a predsedov dielenských výborov, ku ktorému sa pripojili aj hospodárski pracovníci, sa uvádza: "Neakceptujeme rozhodnutia novej dozornej rady a novovymenovaného predstavenstva. Žiadame pôvodné orgány a.s., aby pokračovali v riadení nášho podniku, aby najmä počas sviatkov nedošlo k nepredvídaným situáciám a náš podnik fungoval aspoň tak ako doteraz" (Práca 22.12.1995).

Deň pred Štedrým večerom, 23.12. 1995, denník Práca referuje o pretrvávajúcej napätej situácii. Výkonný riaditeľ J. Kostka sa k celej záležitosti sa údajne nechce vyjadrovať. Dobre informovaný zdroj za hlavnú príčinu neuznania zmluvy s INEKONOM považuje skutočnosť, že ide o českú firmu. "To, čo sa tu deje, možno prirovnať k vydieraniu. FNM robí jedno valné zhromaždenie za druhým, ale ani z jedného sme nedostali žiadne doklady," zdôraznil tento zdroj. FNM zablokoval NCHZ všetko, vrátane účtov. Noviny popisujú dramatickosť situácie: "Nové predstavenstvo, ktoré odborári odmietajú pustiť do areálu spoločnosti, by malo prísť údajne 28.12. Pri bráne je sprísnená kontrola, ktorú vykonáva strážna služba. Ak sa členovia dozornej rady a predstavenstva prihlásia, stráž ich nevpustí do priestorov podniku, ale pôjdu vedľa do kultúrneho domu, kde je všetko pripravené. Súčasný manažment vraj dostal len určité podmienky a ultimáta, ktoré majú do stredy splniť. V opačnom prípade musia odísť všetci z výkonného vedenia."

O dva dni nato, 30.12.1995, Práca píše o tom, že na rokovaní dňa 28.12.1995 sa okrem iných zúčastnili predstavitelia FNM SR, nové predstavenstvo spoločnosti, členovia novej dozornej rady, členovia manažmentu, zástupcovia firmy INEKON z Prahy a predseda HZDS v Novákoch. Odborári podniku sa na rokovanie dostali až po dvoch hodinách. Výsledkom stretnutia o.i. bolo, že výkonný manažment NCHZ spolu s odborármi prisľúbili, že naďalej zabezpečia dobrý chod podniku. Zástupca firmy INEKON ponúkol možnosť okamžitého rokovania kvôli zmluve medzi INEKONOM a FNM SR, aby sa spor skončil čo najskôr. Zamestnanci podniku majú aj naďalej záujem o zamestnanecké akcie. Kauza sa definitívne neukončila ani v priebehu prvého štvrtroku 1996.

3.6. Kauza Slovnaft

10.8.1995 Prezídium FNM SR rozhodlo o predaji 39% akcií a.s. Slovnaft v prospech a.s. Slovintegra, ktorú založilo 19 manažérov Slovnaftu. Formálne sa predaj uskutočnil za 6,4 mld. Sk, čo bola zhruba v tom čase trhovacia cena akcií Slovnaftu a čo je zhodou okolností aj cena nominálna. V skutočnosti však došlo k predaju vo veľmi výhodnom režime, ktorým prišiel FNM o príjmy vo výške niekoľkých miliárd korún. V zmluve je totiž obsiahnutý mechanizmus, ktorý skutočnú cenu redukuje oproti oficiálne udávanej cene 6,4 mld. Sk na minimum. V zmluve sa uvádza, že ak nový akcionár presadí, aby Slovnaft, a.s. preinvestoval v budúcich niekoľkých rokoch sumu niekoľkých miliárd Sk, odpustí sa z kúpnej ceny suma 3 mld. Sk. Ide o kritérium formálne, pretože z už dnes rozbehnutých investičných akcií je zrejmé, že Slovnaft túto sumu preinvestuje. Okrem toho je zarážajúce, že zrážka z ceny sa nevzťahuje na investície privatizéra, ale na investície privatizovaného podniku.

Ďalšiu zľavu z ceny zmluva ponúka, ak noví vlastníci zabezpečia, že Slovnaft dosiahne v najbližších rokoch určitú úroveň zisku. V tomto prípade sa cena zníži o 2,4 mld. Sk. Ide zase o kritérium formálne, pretože pri dnešných hospodárskych výsledkoch Slovnaftu sa dá predpokladať, že kritérium ziskovosti splnené bude.

Inými slovami, skutočná cena, za ktorú bolo predaných 39% akcií Slovnaftu je 1 mld. Sk (!). O tom, že toto je skutočná cena, svedčí aj skutočnosť, že splátky ceny sú rozdelené na 10 rokov po 100 mil. Sk. Tieto splátky pritom nie sú vôbec úročené. Prvá splátka vo výške 100 mil. Sk bola splatná do mesiaca po podpise zmluvy a bola na jeseň 1995 uhradená. Slovintegra, a.s. si na ňu požičala v Poľnobanke. Druhá splátka bude splatná až v roku 1997 a potom každý rok po 100 mil. Sk až do roku 2005.

"Čaro" tejto privatizácie je v tom, že dividendy pripadajúce na 39% akcií, ktorých sa stala a.s. Slovintegra držiteľom, sú vyššie ako 100 mil. Sk. Teda za dividendy za rok 1995, ktoré Slovintegra obdrží v roku 1996, vráti úver Poľnobanke, za dividendy za rok 1996 zaplatí splátku FNM v roku 1997 a tak ďalej, až do roku 2005.

A to ešte nie je všetko. Jedným z možných (a začiatkom roka 1996 takmer jediným reálnym) použitím dlhopisov (náhrada kupónovej privatizácie) pred dobou ich splatnosti v roku 2001 je možnosť predať ich tým, ktorí majú u FNM záväzky. Títo potom môžu uhrádzať svoje záväzky uvedenými dlhopismi. Vláda SR v marci 1996 stanovila minimálnu cenu dlhopisov na 7.500 Sk. To znamená, že ceny, za aké privatizéri nadobúdajú majetok, sa prostredníctvom skupovania dlhopisov a uhrádzania privatizačných záväzkov v nominálnej hodnote dlhopisov znižujú o štvrtinu. Tak napríklad, na prvú splátku 100 mil. Sk bude stačiť 75 mil. Sk, za ktoré sa nakúpia dlhopisy v nominálnej hodnote 100 mil. Sk.

V skutočnosti teda jedinou reálnou investíciou, ktorú museli nadobúdatelia 39% akcií urobiť, bol ich vklad do základného imania a.s. Slovintegra (1 mil. Sk). Všetky ostatné prostriedky, ktoré na privatizáciu tohto významného podielu jednej z najväčších a najziskovejších fabriek na Slovensku vynaložia, budú v skutočnosti prostriedky firmy, ktorej akcie privatizovali.

O skutočnej hodnote akcií Slovnaftu si možno urobiť najlepší obraz podľa toho, že len niekoľko dní pred spomínaným predajom 39% akcií Slovnaftu sa udialo navýšovanie základného imania v tejto spoločnosti, a akcie z tohoto navýšenia sa predávali na zahraničných trhoch aj na domácom trhu. V rámci tohoto navýšenia sa popri slovenských finančných inštitúciách významným akcionárom Slovnaftu stala aj EBRD, s asi 10% balíkom akcií. Tieto akcie sa predávali za 1000 Sk za kus, čo by pri 39% balíku zodpovedalo cene 6,4 mld. Sk. Možno teda tvrdiť, že **vyššie popísaným spôsobom privatizácie prišiel FNM o sumu vo výške niekoľkých miliárd Sk, a zároveň, že majetok práve v tejto sume niekoľkých miliárd Sk bol darovaný niekoľkým ľuďom blízky vládnou koalíciou.** V tejto súvislosti totiž treba pripomenúť, že časť dnešných privatizérov vrátane najväčšieho, prezidenta Slovnaftu S. Hatinu, sa do čela Slovnaftu dostala prostredníctvom FNM ako majoritného vlastníka, ovládaného koalíčnými stranami.

4. ZÁUJMOVÉ POZADIE PRIVATIZAČNÉHO PROCESU

Významné udalosti v slovenskej privatizácii, ktoré sa udiali v priebehu roka 1995, ale najmä tie, ktoré sa odohrali po júni 1995, majú svoje pozadie v **pôsobení záujmových skupín. Znamenajú vlastne plné presadenie sa štátno-manážerskej a priemyselnej lobby úzko zviazanej najmä s HZDS a s politickými a ekonomickými štruktúrami komunistického režimu a naopak takmer totálnu deštrukciu tzv. nových ekonomických štruktúr, ktoré vznikli najmä na základe prvej vlny kupónovej privatizácie a sú spojené najmä s väčšími investičnými fondami a spoločnosťami.** Asociácia investičných fondov a investičných spoločností (reprezentant druhej, deštruovanej skupiny) vysiela platonické

protesty proti krokom vlády, kým Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení (reprezentant prvej, favorizovanej skupiny) si verejne pochvaľuje kroky vlády v oblasti privatizácie (pozri vyhlásenia AZZZ zo 14.4. a z 20.6.). S istou dávkou sarkazmu by sa dalo povedať, že si pochvaľujú vlastné kroky (keďže stoja v pozadí týchto zmien).

R. Lachkovič, prezident Asociácie investičných spoločností a investičných fondov (AIS) v časopise Profit 28/95 k novele zákona o investičných fondoch a investičných spoločnostiach uviedol, že novela znamená červenú pre kupónovú privatizáciu, investičné fondy, ale nakoniec aj pre kapitálový trh. Za týmito útokmi vidí najmä manažmenty podnikov, a to aj tých, ktoré boli sprivatizované v prvej vlnе kupónovej privatizácie, a ktorým sa nepáčilo, že najmä veľké investičné fondy skutočne plnili úlohu strategického vlastníka a určovali rytmus v spoločnostiach, čím zasahovali do desaťročia nemenných a nekontrolovaných štruktúr, riadiacich okrem iného aj finančné toky medzi podnikmi.

Priemyselné a štátno-manažérske kruhy od začiatku vystupovali proti kupónovej privatizácii. Od novembra 1989 do júna 1992 bol však ich odpor len nepriamy a nie veľmi účinný. Súviselo to s tým, že v tom čase bol schválený a zavádzaný do praxe lustračný zákon, ako aj s tým, že veľká časť týchto kruhov bola počas komunizmu úzko zviazaná s komunistickou stranou. Toto boli aj hlavné dôvody, prečo hlavnými politickými spojencami týchto kruhov sa stali práve HZDS a SDL. HZDS najmä kvôli otvorenému odporu voči kupónovej privatizácii, ako aj voči lustračnému zákonu, a SDL kvôli spoločnej politickej minulosti a odmietavému postoju voči lustračnému zákonu. Veľmi dôležitou **súčasťou rastu vplyvu priemyselnej manažérskej lobby je posilňovanie jej ekonomického zázemia. Súvisí to najmä s rozrastajúcou sa spontánnou privatizáciou.** Priestor na ňu bol daný najmä spomalením privatizácie po roku 1992, ktoré je zrejmé z tabuliek v úvodnej časti tohoto materiálu.

Signifikantným potvrdením vplyvu priemyselnej manažérskej lobby je skutočnosť, že od roku 1992 sa v troch vláдах vystriedali piati ministri hospodárstva (z toho J. Ducký dvakrát), vždy však išlo o reprezentanta tejto priemyselnej lobby.

Zaujímavý je postoj odborov, ďalšej záujmovej skupiny v tejto veľkej privatizačnej hre. Spočiatku odbory plne podporovali Mečiarovu koncepciu privatizácie, najmä preto, že dôležitou metódou mala byť tzv. zamestnanecká privatizácia. Práve v priebehu druhého štvrtroka 1995 sa však postoj odborov do značnej miery otočil. Prvou lastovičkou bola účasť predsedu OZ KOVO J. Krumpolca vo vedení občianskej iniciatívy “Za spravodlivú druhú vlnu kupónovej privatizácie”, ktorá formou petície žiada vládu o naplnenie aspoň 60 mld. majetku do KP. 24.4. poslalo predsedníctvo Rady OZ KOVO Otvorený list premiérovi Mečiarovi, v ktorom odborári vyjadrujú nespokojnosť s priebehom transformácie, najmä so spôsobom uskutočňovania privatizácie. Začiatkom mája sa pridáva celý snem KOZ, ktorý vydáva kritické stanovisko k spôsobu uskutočňovania privatizácie. Odborári v ňom doslova uvádzajú, že “v poslednom období sa v súvislosti s proklamovaním tzv. účasti zamestnancov na privatizácii podnikov objavujú snahy zneužívať meno odborov na zakrývanie nedostatkov a rôznych foriem jej kriminalizácie, ktoré celý proces privatizácie sprevádzajú”. Do zrozumiteľnejšej reči to preložil podpredseda najsilnejšieho OZ KOVO E. Škultéty, keď uviedol, že “nízky podiel zamestnancov slúži len ako krovie na predaj majetku vybratým záujemcom.” Z týchto reakcií odborárskych bossov by sa dalo súdiť, že strácajú podiel na rozhodovaní, a tým aj na účasti na privatizácii. V zásade je to taktiež dôkaz narastania vplyvu AZZZ.

Privatizácia je nekontrolovateľná a nekontrolovaná, neexistujú pravidlá hry, k majetku sa prakticky nedá dostať iným spôsobom, ako prostredníctvom získania vplyvu u koaličných strán a politikov. Zásadným spôsobom je potláčaný princíp rovnosti šancí, privatizuje sa podľa politických kľúčov a podľa ochoty potenciálnych nadobúdateľov plniť aj iné záväzky okrem tých, v ktorých oficiálne vystupujú voči FNM. Najlepším dôkazom o masovom uprednostňovaní politicky a inak loajálnych ľudí v procese privatizácie je citát z materiálu HZDS zo začiatku roka 1996. Ide o interný materiál HZDS s názvom "Politika HZDS vo vláde a orgánoch štátnej správy." Obsahom materiálu sú úlohy na posilnenie vplyvu HZDS v spoločnosti. Z hľadiska predmetu nášho záujmu je dôležitá pasáž o odboroch, v ktorej autori materiálu jasne deklarujú, aké je najdôležitejšie kritérium pri výbere nadobúdateľov privatizovaného majetku. Predmetný odsek materiálu HZDS znie: "Východiskom je založenie nových odborov zo základne zamestnancov tých podnikov, organizácií a inštitúcií, ktoré sú už dnes vo veľkej miere pretransformované a riadené vlastníckmi - manažmentami, ktoré sú jednoznačne späté s programovým zameraním HZDS. Sú jeho prívržencami a svoje podnikateľské aktivity zakladajú na demokratickom charaktere štátu."

5. TENDENCIE V PRIVATIZÁCIÍ V ROKU 1996

Ako sme už naznačili, v roku 1996 pokračovali trendy započaté v roku 1995. Napriek tomu, že zákon legislatívne upravujúci premenu kupónovej privatizácie na dlhopisové odškodnenie bol schválený už v júli 1995, ešte koncom februára 1996 nebol jasný mechanizmus, akým bude možné dlhopisy použiť, najmä či a ako bude možné za dlhopisy nadobúdať akcie privatizovaných podnikov od FNM. Objavujú sa rozporné tvrdenia vládnych predstaviteľov, podľa ktorých tieto podmienky budú známe najneskôr do polroka 1996, pričom zároveň tvrdia, že do polroka 1996 má byť ukončená celá privatizácia v Slovenskej republike.

Začiatkom roka 1996 je najaktuálnejšou privatizačnou kauzou v SR ohlásenie bleskovej privatizácie bánk. Premiér Mečiar 25.1.1996 na ekonomickej konferencii usporiadanej spoločnosťou The Economist Conferences uviedol, že do konca januára, najneskôr však do polovice februára 1996, bude uskutočnená privatizácia všetkých bánk okrem NBS. V slovenských médiách sa široko a otvorene diskutovalo o priamej súvislosti medzi týmto procesom a náhlou ochotou SNS hlasovať v parlamente za slovensko-maďarskú zmluvu pripravenú na ratifikáciu. Znovu sa ukazuje, že súčasnú vládnú koalíciu drží pokope len záujem na získaní čo najväčšieho podielu na privatizovanom majetku.

Pri ohlasovanej privatizácii finančných inštitúcií však zarážajú aj iné skutočnosti. Komerčné banky, sporiteľňa a poisťovňa sú kľúčové ekonomické subjekty, ktoré významnou mierou ovplyvňujú celú slovenskú ekonomiku. Situácia v týchto inštitúciách, najmä v komerčných bankách je z viacerých príčin zložitá a riešenie si vyžaduje veľmi premyslený postup aj v súvislosti s privatizáciou tohoto sektora. Z problémov priamo súvisiacich so situáciou v bankovom sektore spomeňme len platobnú neschopnosť, nedostatok dlhodobých úverov, vysokú úrokovú mieru pri úveroch a nízku pri vkladoch, pomalý a nedostatočný postup v oblasti bankrotov a pod.

V tejto situácii najviac zaráža skutočnosť, že premiér verejne ohlasuje privatizáciu všetkých finančných inštitúcií v horizonte 5 až 20 dní (!!!), pričom guvernér a viceguvernér NBS tvrdia, že táto inštitúcia doteraz nedostala na posúdenie ani jeden projekt privatizácie bankovej inštitúcie, nehovoriac už o nejakej ucelenej koncepcii privatizácie bankového

sektora, ktorá by zohľadňovala vyššie naznačené súvislosti a problémy. Treba pripomenúť, že popri stabilite meny je najdôležitejšou úlohou NBS vykonávať dohľad nad činnosťou komerčných bánk a minimalizovať riziká ich problémov či dokonca kolapsu. S touto absurditou korešponduje aj skutočnosť, že na Slovensku až doposiaľ neprebehla nijaká diskusia o možných postupoch privatizácie bankového sektora takým spôsobom, aby sa minimalizovali riziká a maximalizovali efekty. Namiesto toho prebiehajú len zákulisné mocenské boje, ktorých účelom je vytvárať si pozíciu na získanie čo najväčšieho krajca za čo najvýhodnejších podmienok. Avizovaná a v najbližšom období zrejme pravdepodobná privatizácia najväčších bánk sa teda, bohužiaľ, uskutoční bez takejto vecnej diskusie a polemiky.

Začiatkom roku 1996 sa tiež množili signály o možnom vstupe Strany demokratickej ľavice do vlády po zjazde SĎL v apríli 1996. Bola to práve snaha získať podiel na privatizácii, ktorá sa často uvádzala ako jeden z motívov SĎL pre eventuálny vstup do vlády. Odhliadnuc od toho, že to vôbec nie je zaručené (napríklad doterajší člen vládnej koalície SNS sa k nemu nestavia priaznivo), možno si položiť otázku, či by sa od toho dali očakávať zásadnejšie zmeny v doterajších praktikách. Vzhľadom na to, aké postoje voči privatizácii SĎL v minulosti zastávala, ako aj vzhľadom na to, že silné záujmové skupiny, ktoré dnes ovplyvňujú privatizáciu majú vplyv aj na SĎL, možno pochybovať o tom, že by účasť SĎL na vláde mohla slovenskú privatizačnú realitu zásadnejšie zmeniť.

Literatúra

- Earle, J., S.; Frydman, R.; Rapaczynski, A.; Turkewitz, J.: Small Privatisation, Central European University Press, 1994
- Frydman, R.; Rapaczynski, A.: Privatisation in Eastern Europe, Central European University Press, 1994
- Hajko, J.: V privatizácii v roku 1995 dominovali priame predaje pre zahraničných záujemcov, Trend 4/96
- Hajko, J.; Juris, A.; Jurzyca, E.; Kinčeš, P.; Mikloš, I.; Novák, A.; Palacka, G. : Privatizácia na Slovensku, aktuálne problémy a otázky, štúdia M.E.S.A.10, august 1995
- Kornai, J. : The Socialist System, Oxford, Clarendon Press, 1992
- Mikloš, I.: Corruption Risks in the Privatisation Process, publikácia Windsor klubu, Bratislava, máj 1995
- Mikloš, I.: Analýza ekonomického vývoja v SR v rokoch 1993-1995, štúdia M.E.S.A.10, december 1995
- Mikloš, I. Pílenie čerešne I., Domino Efekt 33/1995
- Mikloš, I.: Rovnosť šancí a dôveryhodnosť privatizácie, SME, 6.2.1996
- Mikloš, I.: Zamestnanecká privatizácia v ohrození korupcie, Národná obroda, 7.2.1996
- Výročné správy FNM za roky 1992, 1993, 1994
- Monitoring periodík: Trend, Hospodárske noviny, Slovenský Profit, SME, Národná obroda, Pravda, Práca, Slovenská republika, Mladá fronta dnes